

***”Ehjäksi en voi tulla koskaan,
en voi koskaan unohtaa”***

Väkivalta avioliitossa -kirja ja parisuhdeväkivaltakeskustelu 1970-luvun Suomessa

Aino Kärnä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historian oppiaine

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historian oppiaine

Aino Kärnä

”Ehjäksi en voi tulla koskaan, en voi koskaan unohtaa”. *Väkivalta avioliitossa* -kirja ja parisuhdeväkivaltakeskustelu 1970-luvun Suomessa.

Sivumäärä: 29

Tämä kandidaatintutkielma käsittelee Suomessa 1970-luvulla käytyä julkista keskustelua parisuhdeväkivallasta. Tutkielman kohteena on Naisasialiitto Unionin väkivaltatyöryhmän julkaisema kirja *Väkivalta avioliitossa* (1978), joka oli yksi ensimmäisistä parisuhdeväkivaltaa käsittelevistä teoksista Suomessa. Teos on osa 1960-luvulla alkaneen uuden naisliikkeen ja feminismin jatkumoa.

Tutkimuskysymyksiäni ovat, mistä näkökulmista *Väkivalta avioliitossa* -kirja käsittelee parisuhdeväkivaltaa, miten feministinen aate näkyy kirjassa sekä miten kirjasta keskusteltiin lehdistössä sen julkaisemista seuranneena ajanjaksona. Tutkielman tarkoituksena on luoda yleiskuva *Väkivalta avioliitossa* -kirjasta tarkastellen sen avulla 1970-luvulla tapahtunutta kehitystä suomalaisessa parisuhdeväkivaltakeskustelussa sekä tuoda esille naisjärjestöjen tärkeää työtä väkivaltaongelman ratkomisessa. Tutkimusmetodeina käytän lähilukua ja sisällönanalyysiä.

Tutkimustuloksena voidaan sanoa, että *Väkivalta avioliitossa* -kirjan näkökulmat väkivaltaan ovat yhtenäiset aikansa naisliikkeen esiin nostamien teemojen kanssa. Näkökulmia, joiden kautta väkivaltaa kirjassa tarkastellaan, ovat väkivallan syyt ja seuraukset, yhteiskunnan ja lainsäädännön epäoikeudenmukaisuus sekä keinot uhrien auttamiseksi ja väkivallan ehkäisemiseksi. Aatteellisuus kirjassa näkyy yleisten luulojen kumoamisena, suorina mielipiteenilmauksina sekä esimerkiksi sarkasmin ja ironian käyttönä.

Sanomalehdistössä kirjaan suhtauduttiin suurimmaksi osaksi positiivisesti tai neutraalisti ja sen kirjoitettiin tuoneen tärkeän ongelman päivänvaloon. Kritiikkiä kirja sai liian yksipuolisesta aiheen tarkastelusta sekä voimakkaasta feminismipainotuksesta. *Väkivalta avioliitossa* -kirjaa pidettiin julkaisuaikanaan niin merkityksellisenä, että sille myönnettiin valtion tiedonjulkistamis-palkinto. Nykyäänkin kirjaa voidaan pitää merkittävänä, vakavan asian keskusteluun nostaneena teoksena, jossa kiteytyvät naisliikkeen ponnistukset tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta.

Avainsanat: parisuhdeväkivalta, perheväkivalta, *Väkivalta avioliitossa*, Naisasialiitto Unioni, 1970-luku, naisliike, feminismi, kirjallisuus, sanomalehdet

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Tutkielman taustaa ja tutkimuskysymys	4
1.2	Keskustelua parisuhdeväkivallasta ennen ja nyt	6
2	<i>Väkivalta avioliitossa</i> -kirjan näkökulmat parisuhdeväkivaltaan	10
2.1	Väkivallan syyt ja seuraukset	10
2.2	Yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuus ja ratkaisuja ongelmaan	14
2.3	Feministisen aatteen ilmeneminen kirjassa	18
3	Media keskustelua	22
3.1	<i>Väkivalta avioliitossa</i> -kirjan sanomalehtivastaanotto	22
3.2	Vastaanoton kriittisiä näkökulmia	25
4	Yhteenveto	30
	Lähteet	31

1 Johdanto

1.1 Tutkielman taustaa ja tutkimuskysymys

Unioni Naisasialiitto Suomessa ry. pyysi vuonna 1977 lehtien yleisönosastoissa parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten kokemuksia aiheetta käsittelevää seminaaria varten. Aineistoa saapui runsaasti: yli sata kirjettä, puhelinsoittoja ja keskusteluja, mistä suuri osa ilmaantui myös seminaarin jälkeen. Kaiken kaikkiaan aineistoa kerääntyi melkein kuudensadan konekirjoitusliuskan verran. Kirjeiden ja muun materiaalin runsauden yllättämänä työryhmä päätti kerätä aineistosta kirjan.¹ Tätä *Väkivalta avioliitossa* -kirjaa pidetään ensimmäisenä suomalaisena teoksena, joka käsittelee väkivaltaa parisuhteessa² ja sille myönnettiin merkityksensä vuoksi valtion tiedonjulkistamispalkinto.³

Käsittelen tutkielmassani yllä mainittua Sirkka Germainin, Kari Mattilan, Marja-Liisa Polkunen-Gartzin ja Christina Törnrothin toimittamaa kirjaa ja sen kautta kysymystä siitä, millaista keskustelua 1970-luvun lopun Suomessa käytiin parisuhdeväkivallasta. Kysyn, mistä näkökulmista *Väkivalta avioliitossa* -kirja käsittelee parisuhdeväkivaltaa sekä miten feministinen aate näkyy kirjassa. Syvennyn teemaan lisäksi kirjaan liittyneen sanomalehtivastaanoton kautta ja tarkastelen, miten kirjaa käsiteltiin sanomalehdissä julkaisuaikanaan.

Alkuperäisaineistona käytän kirjan lisäksi eri sanomalehtien lehtiartikkeleita Kansalliskirjaston digitaalisten aineistojen tietokannasta hakusanoilla ”Väkivalta avioliitossa”. Olen rajannut haun kirjan julkaisemisen jälkeisiin vuosiin 1978-1982 ja keskityn tutkielmassani vain suomenkieliseen sanomalehtiaineistoon kandidaatintutkielman suppeuden vuoksi. Tärkeimpänä tutkimuskirjallisuutena tutkielmassa ovat Minna Hagnerin ja Teija Förstin kirjoittama historikki *Suffragettien sisaret*, Zora Simicin artikkeli *From Battered Wives to Domestic Violence: The Transnational Circulation of Chiswick Women’s Aid and Erin Pizzey’s *Scream Quietly or the Neighbours Will Hear* (1974)* ja Suvi Keskinen väitöskirja *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Ensin mainittu on antanut kokonaisvaltaisen kuvan Naisasialiitto Unionin historiasta, toinen tutkii *Väkivalta avioliitossa* -

¹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 7. Otsikon lainaus: Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 98.

² Kemppainen 2023, 16.

³ Unionin historia, Naisasialiitto Unioni, <https://naisunioni.fi/historia/>.

kirjan englantilaista vastinetta ja kehitystä sen taustalla ja viimeisenä mainittua käytän yleisteoksena parisuhdeväkivallasta.

Väkivalta avioliitossa -kirja jakaantuu sen toimittajien kirjoittamaan tekstiin ja naisten kokemuksiin, jotka ovat kirjassa sitaattien muodossa. Useimmat sitaatit ovat korkeintaan yhden kappaleen pituisia, mutta kirjan loppuosassa esitetään kokonaisuina erään väkivaltaa lapsena kokeneen naisen yli kymmenen sivua pitkä haastattelu. Kirjassa monet huomiot esitetään totuuksina. Lähdekriittisenä huomiona alussa kuitenkin ilmoitetaan, ettei Unionin saama kirjeaineisto ole tilastollisesti edustava, eikä siitä voi tehdä yleisiä koko maata koskevia johtopäätöksiä. Myös uhrien vapaaehtoisuudesta ja tutkimuskysymyksen puutteesta johtuva asioiden painottuminen huomioidaan.⁴

Työni rakenne on temaattinen. Käsittelen aluksi *Väkivalta avioliitossa* -kirjaa ja sen näkökulmia väkivaltaan, sitten kirjan aatteellisuutta ja lopuksi sanomalehtivastaanottoa. Kirjasta tutkin lähinnä vain toimittajien tekstiä, sillä kirja itsessään tutkii naisten kokemuksia. Kirjan lisäksi sanomalehtikeskustelun tutkiminen on kiinnostavaa, sillä kuten Anna Mäkelän tekemässä tutkimuksessa sanotaan, journalismi voi kertoa yhteiskunnan arvoista laajemminkin.⁵ Käytän metodeina lähilukua ja sisällönanalyysiä, joista ensimmäisen avulla syvennyn kirjan tekstiin ja jälkimmäisen avulla tutkin sanomalehtiaineistoa. Lähiluku on yksityiskohtaista ja järjestelmällistä tekstin lukemista, joka mahdollistaa temaattisten aineiden tutkimisen lisäksi myös tutkijan omien tulkintojen tarkastelun.⁶ Sanomalehtien sisällönanalyysissä keskityn puolestaan yhteisten aihepiirien ja teemojen etsimiseen.⁷ Näin on mahdollista luoda yleiskuva artikkeleissa toistuneista asenteista ja mielipiteistä. *Väkivalta avioliitossa* -kirjaa ei ole tutkittu aikaisemmin, mutta se on mainittu joissakin tutkimuksissa naisliikkeen toiminnasta Suomessa 1970-luvulla.

Valitsin tutkielmani aineistoksi *Väkivalta avioliitossa* -kirjan, sillä sen toimittajien kirjoittama teksti voi kertoa paljon aikansa feminismiin ja naisliikkeen ajatuksista ja kehityksestä. Naisasialiitto Unionin asema yhteiskunnallisena vaikuttajana vahvistui 1970-luvun lopulla,⁸ joten sen työryhmän ajatukset kuvastavat oivaltavasti Suomen naisliikkeen suuntaa tuolta ajalta. On kiinnostavaa tutkia, mistä näkökulmista ensimmäinen suomalainen aihetta käsittelevä kirja

⁴ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 8.

⁵ Mäkelä 2004, 35.

⁶ Vanhanen, 2015, 1.

⁷ Sisällönanalyysi tarkoittaa tutkimusaineiston tiivistämistä ja järjestämistä erilaisiin kategorioihin. Tuomi, Sara-Järvi, 2018, esipuhe.

⁸ Unionin historia, Naisasialiitto Unioni, <https://naisunioni.fi/historia/>.

asiaa pohtii, millaisia ratkaisuja se ehdottaa ongelman purkamiseksi sekä miten naisliikkeen vaatimukset näkyvät kirjassa. Lisäksi on mielekästä tarkastella sitä, miten sanomalehdet suhtautuivat Unionin aatteelliseen kirjaan, joka toi kuitenkin yleisesti tunnistetun ongelman päivänvaloon. Tutkimukseni tarkoituksena on luoda yleiskuva kirjasta.

Parisuhdeväkivalta voi olla fyysisen väkivallan lisäksi esimerkiksi uhkailua, kontrollointia, muuta henkistä väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa. Miesten naisiin kohdistama parisuhdeväkivalta on sen selvästi yleisin muoto.⁹ Parisuhdeväkivaltakeskustelua sekä sen historiaa on mielestäni tärkeää tutkia, sillä lähisuhteissa tapahtuva väkivalta on yhä tänäkin päivänä suuri ongelma Suomessa. Vuonna 2021 naisista jopa kolmasosa oli kokenut fyysistä ja kaikkiaan puolet henkistä parisuhdeväkivaltaa elämässään.¹⁰ Naisten kokema väkivalta on tilastojen mukaan miesten kokemaa väkivaltaa toistuvampaa ja vakavampaa¹¹ ja Suomi onkin yksi Euroopan väkivaltaisimpia maita naisille.¹² Tämä on myös vastaus tutkimuseettiseen kysymykseen siitä, onko näin vaikean aiheen tutkiminen perusteltua. Aihetta on raskaasta luonteestaan huolimatta tärkeää tutkia sen yhteiskunnallisen merkittävyyden takia.

Tutkielman alussa on huomioitava myös oma suhteeni tutkimuksen aiheeseen. Samaistun itse vahvasti naisliikkeen vaatimuksiin niin tutkimuksen ajanjaksolta kuin nykyäänkin. Pyrin kuitenkin kaikilta osin mahdollisimman kokonaisvaltaiseen objektiivisuuteen tarkastelemalla ilmiötä aikansa kontekstissa ja kirjaa oman aikansa tuotteena. Vaikeiden aiheiden tutkimisessa onkin tärkeää reflektoida omia tunteitaan sekä tutkimus- ja kirjoitusprosessia.¹³ On huomattava, että vaikka parisuhdeväkivallasta puhutaan nykyään paljon, oli tuona aikana suhtautuminen hyvin erilaista. Aihe nousi ensimmäistä kertaa kunnolla julkiseen keskusteluun, ja sen tulokittiin olevan koko perheen sisäinen vuorovaikutusongelma ihmisoikeusrikkomuksen ja naisiin kohdistuvan väkivallan sijaan.¹⁴

1.2 Keskustelua parisuhdeväkivallasta ennen ja nyt

Ensimmäiset naisasialiitot järjestyivät yhdistyksiksi Yhdysvalloissa ja Englannissa 1800-luvun lopulta alkaen teollistumisen ja kaupungistumisen aikaan. Myös Suomessa naisasialiittoja

⁹ Keskinen 2005, 22.

¹⁰ Tilastokeskus 2022, 8.

¹¹ Tilastokeskus 2022, 4.

¹² Naisiin kohdistuva väkivalta, Amnesty Suomi, <https://www.amnesty.fi/mita-amnesty-tekee/naisiin-kohdistuva-vakivalta/>.

¹³ Lidman, 2017, 11.

¹⁴ Keskinen 2005, 14.

alettiin perustaa tällöin, vaikka modernisoituminen tapahtuikin huomattavasti monia muita maita myöhemmin.¹⁵ Suomen vanhin aktiivinen naisjärjestö, Naisasialiitto Unioni perustettiin vuonna 1892 ja se on perustamisestaan asti ollut aktiivinen yhteiskunnallinen vaikuttaja. Unioni on historiansa aikana taistellut niin naisten äänioikeuden, koulutuksen, avioliitto-oikeuksien kuin kehollisen itsemääräämisoikeudenkin puolesta.¹⁶

Perustamisensa jälkeen naisliike jatkoi toimintaansa aktiivisesti Suomessa ja muissa länsimaissa. 1960-luvulla niin sanottu uusi naisliike sai alkunsa opiskelijaradikaaleista liikkeistä, joiden naispuoliset osallistajat alkoivat kyseenalaistaa sivuutettua rooliaan vallankumouksessa. Tämä niin sanottu feminismin toinen aalto syntyi Yhdysvalloissa ja levisi nopeasti Eurooppaan. Suomessakin toimi 1960-luvulla esimerkiksi tasa-arvoa ajava Yhdistys 9.¹⁷ Myös Naisasialiitto Unionissa tapahtui 1970-luvulla vallanvaihdos ja siitä tuli uuden naisliikkeen ajatuksille avoin yhdistys sekä 1980-luvulla useiden suomenkielisten feminististen toimijoiden kattojärjestö.¹⁸ Uusi naisliike pohti esimerkiksi kehollisen itsemääräämisoikeuden ja seksuaalisuuden teemoja. Tärkeimpänä iskulauseena julistettiin: ”Henkilökohtainen on poliittista!”, minkä vuoksi perheissä ja yksityisissä tiloissa tehtävä fyysinen ja seksuaalinen väkivalta nousivat myös tarkastelun kohteiksi.¹⁹ Toisen aallon feministisen liikkeen toimintaan liittyikin olennaisena osana feministinen väkivaltatutkimus, joka kehitti tulkintoja miesten naisiin kohdistamasta väkivallasta.²⁰

Naisjärjestöjen ja feministien aktiivisen työn tuloksena perhe- ja parisuhdeväkivaltaan alettiin kiinnittää huomiota myös valtaväestön keskuudessa etenkin 1970-luvulta eteenpäin. Teeman käsittely näkyi myös kaunokirjallisuudessa, kun kirjoitettiin esimerkiksi kohua herättäneet kirjat *Miestä ei voi raiskata* (Märta Tikkanen) ja *Denna värld är vår* (Birgitta Boucht ja Carita Nyström), joista ensin mainitusta tehtiin myös elokuva.

Naisasialiitto Unioni määritteli väkivallan nimenomaan naisiin kohdistuvaksi, mutta suuren yleisön keskuudessa vallitsevana näkökulmana lähisuhdeväkivaltaan säilyi perhekeskeisyys, jossa keskityttiin perheen sisäisiin vuorovaikutusongelmiin ja sosiaaliseen huono-osaisuuteen ja sivuutettiin väkivallan sukupuolittuneisuus ja valtakäytökset. Tulkinta toimi perustana

¹⁵ Hagner, Försti 2006, 14.

¹⁶ Hagner, Försti 2006, 7.

¹⁷ Svinhufvud, 2023, 1.

¹⁸ Ingström 2007, 38.

¹⁹ Keskinen 2005, 53-54.

²⁰ Keskinen 2005, 14.

myös yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten turvakotien ja perheneuvoloiden työssä.²¹ Ajattelutapa pysyi yhteiskunnan enemmistössä vallitsevana kymmeniä vuosia ja sitä alettiin kunnolla haastaa vasta 1990-luvulle tultaessa. Tällöin tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkivaltajaosto määritteli parisuhdeväkivallan osaksi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja siitä tuli julkisessa keskustelussa ja asiantuntijoiden parissa pääasiallinen tapa ajatella.²²

Läheisissä ihmissuhteissa tapahtuvasta väkivallasta käytetään nykyaikana sekaisin erilaisia termejä, jotka arkikielessä kuvaavat osin synonyymisesti toisiaan. Virallinen aihetta kuvaava termi on lähisuhdeväkivalta, joka tarkoittaa kaikkia läheisissä ihmissuhteissa tapahtuvia väkivallantekoja. Tämä kattokäsite kuvaa ilmiötä yleensä. Termit perheväkivalta ja parisuhdeväkivalta kuvailevat puolestaan tarkemmin lähisuhdeväkivallan eri muotoja.²³ Perheväkivallan käsitettä on Riikka Kotasen väitöskirjan mukaan pidetty 1980-luvulta alkaen sukupuolineutraalina ilmaisuna, kun taas 1970-luvulla esiin nousutta termiä parisuhdeväkivalta on pidetty sukupuolisensitiivisenä ilmaisuna, joka viittaa etenkin miesten naisiin kohdistamaan väkivaltaan.²⁴ Aikalaisaineistossa 1970-luvulta ilmiöstä puhutaan lähes pelkästään käsitteellä perheväkivalta, mutta aiheesta puhutaan myös esimerkiksi vaimojen pahoinpitelyinä sekä väkivaltana avioliitossa. Olen päätenyt tutkielmassani käyttämään pääosin käsitettä parisuhdeväkivalta, sillä se kuvaa tarkimmin kirjan käsittelemää ilmiötä –miesten naisiin parisuhteissa tai avioliitossa kohdistamaa väkivaltaa.

Parisuhdeväkivaltaa on esiintynyt yhteiskunnassa aina, mutta suhtautuminen siihen on muuttunut eri ajanjaksoina. Suomessa vielä 1800-luvulla aviomiehen vaimoonsa kohdistama väkivalta oli laillista ja hyväksyttyä.²⁵ Yhteiskunnan modernisoituminen ja tasa-arvoistuminen 1900-luvun aikana muuttivat suhtautumista kielteisemmäksi, mutta vaikka esimerkiksi henkinen väkivalta nähtiin myös osana väkivaltaa, heijasteli lainsäädäntö vielä vanhoja käsityksiä.²⁶ Kehitystä hidasti osaltaan se, että väkivaltaa pidettiin pitkään yksityisenä ja perheen sisäisenä asiana.²⁷ Suurimman osan viime vuosisadasta esimerkiksi yksityisellä paikalla tehdyt pahoinpitelyt etenivät rikosprosessiin vain, jos uhri esitti siitä vaatimuksen, toisin kuin muu väkivalta, joka oli automaattisesti rikos. Täten parisuhdeväkivalta oli pitkälti oikeudellisen

²¹ Keskinen 2005, 14.

²² Kotanen 2013, 11.

²³ Lähisuhdeväkivalta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta>.

²⁴ Kotanen 2013, 12.

²⁵ Kemppainen 2023, 11.

²⁶ Teuvo Peltoniemi, *Helsingin Sanomat* 18.10.1979, 2.

²⁷ Kotanen 2013, 9-10.

kontrollin ulkopuolella ja uhri vailla fyysisen koskemattomuuden suojaa.²⁸ Pahoinpitely perheessä tuli yleisen syytteen alaiseksi vasta vuonna 1995²⁹ ja raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin vain vuotta aikaisemmin. Ruotsissa esimerkiksi jälkimmäinen kriminalisoitiin yli kolmekymmentä vuotta aikaisemmin, vuonna 1962,³⁰ Norjassa vuonna 1963 ja Tanskassa vuonna 1965. Muualla Euroopassa tilanne oli sama kuin Suomessa.³¹

²⁸ Kotanen 2013, 7.

²⁹ Unionin historia, Naisasialiitto Unioni, <https://naisunioni.fi/historia/>.

³⁰ Kemppainen 2023, 12.

³¹ Kotanen 2013, 60.

2 *Väkivalta avioliitossa* -kirjan näkökulmat parisuhdeväkivaltaan

2.1 Väkivallan syyt ja seuraukset

Mies ei tietenkään lyö rakkaudesta vaan pelosta, että hän menettäisi kontrollimahdollisuuden naiseen, jota hän pitää omaisuutenaan. [–] Mies uskaltaa lyödä, koska hän tietää pelottelun voiman eikä, valitettavasti täysin perustein, usko, että nainen saattaisi hänet jopa jättää.³²

Vuonna 1974 Englannissa julkaistiin Erin Pizzeyn kirjoittama *Scream quietly or the neighbours will hear* -kirja. Tuo varhaisimmista turvataloista kerättyjä naisten ja lasten perheväkivaltakokemuksia käsittelevä teos oli ensimmäinen laatuaan ja haastoi lähisuhdeväkivallan aikaisemmin peittänyttä jakoa yksityiseen ja julkiseen. Kirja nousi kansainväliseksi myyntimenestykseksi ja siitä seurasi televisiodokumentteja sekä laaja kiinnostus samanlaisten teosten kirjoittamiseen useissa maissa, myös Suomessa.³³ Neljän vuoden päästä, vuonna 1978 valmistuikin Unioni Naisasialiitto Suomessa ry:n väkivaltatyöryhmän toimittama kirja *Väkivalta avioliitossa*, joka ilmestyi myöhemmin myös ruotsiksi: *Våld i hemmet: en rapport om kvinno- misshandel*.

Tuo 146-sivuinen pamflettimainen teos on osa 1970-luvulla alkanutta jatkumoa, jossa feministisen liikkeen pyrkimyksenä oli nimetä naisiin kohdistuvia ilmiöitä, tuoda niiden todellinen luonne esille ja mahdollistaa niistä puhuminen.³⁴ Kirja jakaantuu yhdeksään lukuun alalukuihin ja koostuu toimittajien laatimasta tekstistä, jota seuraavat kuhunkin aiheeseen liittyvät uhrien väkivaltakokemukset. Suorina sitaatteina esitettyjä kokemuksia ei analysoida yksittäin, mutta valtaosa todetuista asioista perustellaan lähdeaineiston esimerkeillä. Aineistona kirjassa on uhrien kirjeiden ja haastattelujen lisäksi muun muassa lehti uutisten perusteella valittuja oikeustapauksia ja niiden pöytäkirjoja sekä lähteenä laaja joukko kirjallisuutta. Esimerkiksi Erin Pizzeyyn viitataan usein.

Olen jaotellut *Väkivalta avioliitossa* -kirjan käsittelemät näkökulmat kolmeen kategoriaan seuraavasti: 1: väkivallan syyt ja seuraukset, 2: yhteiskunnan ja lainsäädännön epäoikeudenmukaisuus sekä 3: keinot uhrien auttamiseksi ja väkivallan ehkäisemiseksi. Ensimmäinen käsittelemistäni näkökulmista väkivaltaan ovat sen syyt. Sellaisiksi kirjassa kuvataan

³² Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 32.

³³ Simic, 2020, 109-110.

³⁴ Kemppainen 2023, 16. Kirja ilmestyi osana Tammen Huutomerkki-sarjaa, jossa vuosien 1968 ja 1983 välillä julkaistiin 92 kirjaa. Pamflettisarja sisälsi yhteiskunnallisia pamfletteja, joiden esikuvana olivat Ruotsissa ja Norjassa julkaistut vastaavat kirjasarjat. <https://sananvapauteen.fi/galleria/2567>.

esimerkiksi kotoa opittu väkivaltainen malli sekä rangaistuksi tulemisen ja kiinnijäämisen minimaalinen riski.³⁵ Kaikkein olennaisimpana syynä väkivaltaan sanotaan kuitenkin olevan valitseva yhteiskunnan järjestys, jossa vakiintuneet roolit ja ajattelumallit aiheuttavat väkivaltaa. Kirjoittajat tulkitsevat radikaalifeministisen väkivaltatutkimuksen tavoin³⁶ väkivallan ilmaukseksi sukupuolten välisestä valtasuhteesta, jossa ei ole kyse yksittäisten poikkeavien miesten toiminnasta, vaan yhteiskunnan järjestyksestä. ”On tietenkin joukko psykopaatteja [–], jotka nauttivat lyömisestä sinänsä, mutta vahvemman valta heikompaan, joka hyväksytään avioliitossa fyysisenä väkivaltana vaimoa ja lapsia kohtaan, on yhteiskunnan asenteiden vahvan tuen varassa. Nuo asenteet on jo aika tarkistaa ja muuttaa.”³⁷

Yhteiskunnan väkivaltaa puolustava selittely on kirjan mukaan osa ongelmaa. Tästä esimerkkinä mainitaan ajatus siitä, että miehet löisivät epävarmuutensa, huonon itsetuntonsa tai esiintymishaluisuutensa takia. Kirjoittajien mielestä selittely vain vahvistaa ajatusta siitä, että mies voi kohdella vaimoaan väkivaltaisesti, oli hänellä mitä ongelmia tahansa:³⁸

Päteviltä ja asiantuntevilta kuulostavista selityksistä aiheeseen ’miksi Jeppe lyö’ ei ole puutetta. Jos pahoinpitelyt alkavat juuri raskauden aikana, selittävät psykiatrit, että kyseessä on selvästi miehen alitajuinen viha ja mustasukkaisuus syntymättömältä lasta kohtaan sekä tiedostamaton kateus naisen ”reproduktiivista kykyä” [–] kohtaan. [–] kun miehelle perusteellisesti selvitetään hänen käytöksensä alitajuiset syyt, hän tietenkin ymmärtää, ettei voi alitajunnalleen mitään ja voi siis rauhassa jatkaa pahoinpitelyjä aina kun hänen tekee mieli. Olisiko ehkä syytä jo mietiskellä, miten pahoinpitelyt vaikuttavat niiden kohteena olevaan naiseen ja syntymättömään lapseen? Ja miten ne voitaisiin estää?³⁹

Väkivallan taustatekijöiksi miellettyjä yhteiskunnan ajatusmalleja mainitaan kirjassa muutamia. Ensimmäinen niistä on äitiys ja siihen liittyvä äitimyytti. Myytti tarkoittaa äitiyden osoittamista naisen pääasialliseksi elämäntehtäväksi, jolloin avioliitto muodostuu tärkeämmäksi kuin yhteiskuntaan osallistuminen ja kouluttautuminen. Kirjan mukaan naisen on vaikeaa vaikuttaa suhteessa esiintyviin ristiriitoihin ollessaan taloudellisesti tai henkisesti riippuvainen miehestään. ”Jotta naiseen kohdistuvaa pahoinpitelyä voitaisiin ymmärtää, tulee sitä tarkastella yhteiskunnallisessa yhteydessään. Tilanne on arvioitava siten että ristiriitaisessa avioliitossa

³⁵ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 72.

³⁶ Keskinen 2005, 25-26.

³⁷ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 82.

³⁸ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 32-38.

³⁹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 54. Sitaatissa kirjoittajat kritisoiivat tapauksia, joissa miehen tekemää, raskaana olevan naisen pahoinpitelyä seliteltiin eri tavoin, kuten kateudella tai mustasukkaisuudella. Tämä vahvisti kirjoittajien mielestä väkivallan jatkumista.

elää nainen, jolla ei ole valtaa, koulutusta, työtä eikä sosiaalisia kontakteja”⁴⁰ Kirjassa kerrotaan naisen usein uskovan yhteiskunnassa vallitsevien ajatusten vuoksi, että hänen on pakko tyytyä mihin tahansa lasten ja perheen nimissä.⁴¹

1970-luvulla seksuaalisen väkivallan vastustamisesta ja seksuaalisuudesta avioliitossa tuli feminismin keskeisiä alueita.⁴² Toisena väkivallan taustatekijänä pidettynä ajatusmallina mainitaankin seksuaalisuuteen liittyvät ajattelutavat. Sellainen on esimerkiksi teoria hyvästä äidistä ja pahasta huorasta. Tässä puritaanisessa ajattelutavassa hyvän naisen rooliin sisältyvät äidin lisäksi sisar ja neitsyt, joita miehen täytyy puolustaa, ja huoran rooliin seksuaalisesti aktiiviset naiset, jotka eivät tarvitse suojelua. Myös vaimo voidaan nähdä kummankin roolin läpi, mikä kannustaa mainitussa ajattelutavassa seksuaaliseen väkivaltaan.⁴³ Painavaan kysymykseen siitä, miksi mies kohtelee huonosti naista, jonka kanssa hän on sukupuoliyhteydessä, annetaan kirjassa vastaukseksi esimerkiksi miehen omasta seksuaalisuudesta koetut negatiiviset kokemukset, niiden torjunta ja rankaisu nuoruudessa sekä pornografiasta opitut väkivaltaiset mallit. Niiden tuottama häpeä ja pelko siirretään myöhemmin naiseen seksuaalisesti sadistisen siällön muodossa.⁴⁴

Unionin esittämät väkivallan syyt poikkeavat huomattavasti aikansa yleisessä keskustelussa esitetyistä syistä, joita olivat esimerkiksi sosiaalinen huono-osaisuus ja alkoholismi.⁴⁵ Niiden sijaan esiin nousee feministinen ajatus siitä, että naisten vapauttaminen alkaa perheestä. Tässä näkyy Unionin 1970-luvun aatesuunta, jossa oli sekä radikaalifeministisiä että liberaalifeministisiä piirteitä.⁴⁶ Äitiyden ja seksuaalisuuden pohtiminen alleviivaa ajan naisliikkeelle luonteenomaista keskustelua, jossa keskeistä oli henkilökohtaisten asioiden ja yhteiskunnan rakenteiden yhteyden käsittely.⁴⁷ Kirjassa väkivallan syistä keskusteleminen ei liity niinkään väkivallan selittämiseen, vaan yhteiskunnan asenteiden tuomiseen julki. Vaikka syyt selittävät toimintaa, on viesti selvä siitä, että yhteiskunnan on muututtava ja väkivallan loputtava

Kiinnostavaa on, että vaikka Erin Pizzeytä pidettiin feministien keskuudessa eräänlaisena auktoriteettihahmona parisuhdeväkivaltaan liittyen, korosti *Scream quietly or the neighbours will hear* väkivallan syinä osin *Väkivalta avioliitossa* -kirjan kanssa ristiriitaisia asioita, kuten

⁴⁰ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 24-26.

⁴¹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 22-23.

⁴² Hagner, Försti, 177.

⁴³ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 28-30.

⁴⁴ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 30.

⁴⁵ Teuvo Peltoniemi, *Helsingin Sanomat* 18.10.1979, 2.

⁴⁶ Hagner, Försti, 234.

⁴⁷ Hagner, Försti, 153-162.

väkivallan periytymistä vanhemmilta lapsille sekä väkivallan yksilöllistä luonnetta. Pizzey olikin kiistanalainen hahmo, sillä hän sanoutui irti feministisen liikkeen ajatuksista ja kirjoitti myöhemmin jopa uhria syyllistäviä kirjoituksia.⁴⁸ Suuri osa Naisasialiitto Unionin kirjasta mukailee kuitenkin Pizzeyn kirjan teemoja.

Väkivallan syiden ja taustatekijöiden lisäksi kirjassa käsitellään sen seurauksia. Niistä suurimman huomion saavat erilaiset fyysiset vammat, kuten mustelmat, murtumat, haavat, verenvuoto, tajuttomuus ja aivotärähdykset.⁴⁹ Pahimman väkivallan seurauksen kerrotaan olevan kuolema.⁵⁰ Pizzeyn teoksen vaikutteet näkyvät *Väkivalta avioliitossa* -kirjassa selkeästi. Edeltäjänsä tavoin kirjaan valikoituneet väkivaltakokemukset ovat usein hyvin raakoja ja yksityiskohtaisia. Teoksessa kuvaillaan aviomiehiä, jotka potkivat raskaana olevan vaimonsa vatsaa niin, että lapsi syntyy myöhemmin kuolleena sekä yksityiskohtaista seksuaalista väkivaltaa.⁵¹ Fyysisten vammojen lisäksi väkivallan seurauksina mainitaan uhreja vaivaava pelko, toivottomuus ja yksinäisyys, taloudellinen ahdinko, väkivallan pitkäaikaiset psyykkiset vaikutukset lapsiin sekä mahdollinen sikiön vaurioituminen tai kuolema.⁵² Väkivallan seuraukset ja uhrien kokemukset korostuvat kirjassa uhrien kertomusten suuren määrän vuoksi. Seurausten käsitteilyllä pyritään oletettavasti myös korostamaan ilmiön vakavuutta ja kokonaisvaltaisuutta sekä akuuttia tarvetta muutokselle.

Väkivallan syiden ja seurausten lisäksi olen huomionnut, että *Väkivalta avioliitossa* -kirjan käsittelemissä näkökulmissa korostuvat etenkin fyysinen väkivalta, miesten naisille tekemät pahoinpitelyt sekä uhrien näkökulma. Myös nämä mainitut näkökulmat olivat olennaisessa osassa Pizzeyn kirjassa.⁵³ Fyysinen väkivalta voi painottua siitä syystä, että naiset ehkä kirjoittivat siitä eniten, sillä se kuvasi tarkimmin väkivallan käsitettä. Uhrien näkökulma puolestaan painottuu siitä syystä, että niin maailmalla kuin Suomessakin heitä kuultiin nyt ensimmäistä kertaa. Uhrien kokemuksista tuli 1970-luvun myötä tärkeä lähde feministisen väkivaltatutkimuksen kentällä.⁵⁴ Naisnäkökulmaa kirja perustelee sillä, että naiset olivat tuoneet ongelman päivänvaloon sekä sillä, että naiset joutuivat miestä fyysisesti heikompina väkivallan kohteiksi.⁵⁵ Kirjassa näkyvät selkeästi myös 1970-luvun naisliikkeelle olennaiset näkökulmat:

⁴⁸ Simic 2020, 110.

⁴⁹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, esim. 16.

⁵⁰ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 13.

⁵¹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 55, 31.

⁵² Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 60, 16-24.

⁵³ Simic 2020, 109.

⁵⁴ Keskinen 2005, 26.

⁵⁵ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, takakansi.

äitiys, seksuaalisuus, kehollisuus ja subjektiivisuus.⁵⁶ Tämä näkyy jo lukujen nimistä, joita ovat esimerkiksi ”Rakastava ja alistuva äiti”, ”Seksuaalisuus ja väkivalta” sekä ”Naiset—puolet ihmiskunnasta”.

2.2 Yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuus ja ratkaisuja ongelmaan

Avioliitossa miehen on meidän lakimme mukaan mahdollista harjoittaa millaista seksuaalista väkivaltaa tahansa aina normaalista väkisinmakaamisesta ’muun haureellisen teon’ kuin luonnollisen sukupuoliyhteyden kärsimiseen. [–] Jos nainen avioliiton ulkopuolella pakotetaan sukupuoliyhteyteen tai muuhun siihen verrattavaan haureuteen esim. käyttäen hyväksi hänen riippuvuuttaan, puolustuskyvyttömyyttään, avuttomuuttaan tai hädänalaista tilaansa, on se rangaistavaa. Aviomiehen sijaan voi mielin määrin käyttää näitä hyväkseen.⁵⁷

Raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin Suomessa vasta vuonna 1994. Kritiikki teon sallivaa lainsäädäntöä kohtaan alkoi kuitenkin jo kaksikymmentä vuotta aikaisemmin etenkin naisasia-liittojen keskuudessa. Myös *Väkivalta avioliitossa* -kirja osallistui tähän yhteiskunnalliseen keskusteluun nostaan aiheen joksikin aikaa laajemman yhteiskunnan huomion kohteeksi.⁵⁸

Tutkin seuraavaksi kirjan käsittelemää yhteiskunnan ja lainsäädännön epäoikeudenmukaisuutta parisuhdeväkivaltaan liittyen. Suurimmat mainitut epäkohdat koskevat seksuaaliseen väkivaltaan sekä raskaana olevan naisen pahoinpitelyyn liittyvää lainsäädäntöä. Kirja kritisoi sitä, että raiskaustuomiota lieventäväksi asianhaaraksi katsottiin rikoksen uhrin aikaisempi seksuaalikäyttäytyminen ja uhrin ja tekijän välinen suhde. Avioliitossa tapahtuvan raiskauksen ollessa 1970-luvulla laillinen, oli naimisissa olevalla naisella heikommat oikeudet, kuin sellaisella, joka ei ollut avioitunut: ”Avioliitto ja rikoslakimme ei siis myönnä aviovaimolle seksuaalista itsemääräämisoikeutta. [–] Nainen on miehen omaisuutta naimisiin mentyään, mies saa häneen käyttöoikeuden, kunhan ei henkeä tavoittele. Tosin silloinkin löytyy lieventäviä asioita kuten ’patoutunut mustasukkaisuus’”⁵⁹

Raiskausta käsitellään kirjassa siitä syystä, että yli kolmannes kirjaan kokemuksia kirjoittaneista kertoi miehensä käyttäneen heihin seksuaalista väkivaltaa.⁶⁰ Lisäksi aiheen käsittely liittyy jälleen 1970-luvun feminismiin, jonka piirissä raiskaus alettiin nähdä rakenteellisenä ongelmana, jossa kysymys oli vastentahtoisen seksin sijaan väkivallasta ja vallankäytöstä.⁶¹

⁵⁶ Ingström 2007, 29.

⁵⁷ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 41.

⁵⁸ Kotanen 2013, 69.

⁵⁹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 40-41.

⁶⁰ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 28.

⁶¹ Kotanen 2013, 69.

”Miehen seksuaalisessa käyttäytymisessä paljastuu kuitenkin usein suurempi halu valtaan kuin itse sukupuoliaktiin.”⁶² Uuden naisliikkeen keskeisimmäksi teemaksi olikin noussut kehön politiikka.⁶³ Valtaväestön keskuudessa 1970-luvulla asenteet ilmiön tunnustamista kohtaan olivat kuitenkin toisenlaiset. Tämä voidaan huomata esimerkiksi siitä, että vuoden 1971 seksuaalirikoskomitean tekemä ehdotus kriminalisoida raiskaus avioliitossa ei mennyt läpi eduskunnassa.⁶⁴ Se, että *Väkivalta avioliitossa* -kirja käsittelee aihetta ja kritisoi lainsäädäntöä kertoo Unionin aikaansa edellä olevasta ajattelusta. Jo pelkkä parisuhdeväkivallan esiintuomisen oli rohkeaa ajan ilmapiiri huomioon ottaen, mutta raiskaus avioliitossa oli vielä sitäkin tarkemmin varjeltu tabu, jonka olemassaolo oli pyritty jopa kieltämään.⁶⁵

Kirjan mukaan suuri yhteiskunnallinen epäkohta on myös lainsäädännöstä puuttunut erillisrangaistus raskaana olevan naisen pahoinpitelystä. Teoksessa käsitellään yksityiskohtaisesti kaksi todellista oikeustapausta, joista käy ilmi, että esimerkiksi sikiön kuolemaan johtaneesta pahoinpitelystä saatettiin rangaista hyvinkin löyhästi. Oikeustapauksia käsitellään luultavasti siitä syystä, että kirjan alulle sysänneen Naisasialiitto Unionin seminaarin alkuperäisenä tarkoituksena oli ollut kartoittaa väkivallan uhrien oikeudellisia mahdollisuuksia.⁶⁶ Kirjassa kritisoidaan lainsäädännöllisten seikkojen lisäksi poliiseja, lääkäreitä ja sosiaalityöntekijöitä kysyen, miksei perheväkivaltaa ollut yhdessäkään yhteiskunnan elimessä tutkittu edes yksinkertaisimmalla mahdollisella tavalla, tapausten lukumäärän tilastoimisella.⁶⁷ *Väkivalta avioliitossa* -kirja onkin selkeästi kannanotto yhteiskunnalle ja kritisoi sitä avoimesti.

Zora Simicin mukaan yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuuden ja instituutioiden kritisoiminen ovat vahvasti läsnä myös Erin Pizzeyn kirjassa.⁶⁸ Tämä kertoo siitä, etteivät Unionin kirjan ajatukset syntyneet yksin, vaan työryhmä seurasi ulkomaisia esimerkkejä aiheesta. Huolimatta huomattavasta samankaltaisuudestaan *Scream quietly or the neighbours will hear* -kirjan kanssa, *Väkivalta avioliitossa* ei kuitenkaan ole englantilaisen vastineensa suomennos, vaan käsitellyt asiat on sijoitettu Suomen kontekstiin ja kaikki havainnot liitetään lähdeaineistona olleisiin naisten kokemuksiin.

Eikö olisi kohtuullista, että naiset, jotka myös omilla verovarillaan kustantavat näitä miesten tarvitsemia laitoksia (vankiloita), saisivat pienen rikollisuutensa

⁶² Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 34.

⁶³ Hagner, Försti 2006, 152.

⁶⁴ Kotanen 2013, 64.

⁶⁵ Mäkelä 2004, 36.

⁶⁶ Hagner, Försti 2006, 250.

⁶⁷ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 128.

⁶⁸ Simic 2020, 109.

aiheuttamista suurista säästöistä edes pienen pienen osan omaksi hyväkseen silloin, kun he ovat miesten rikosten kohteita? Eikö olisi selvää, että naisille tulisi olla yhteiskunnan varoin järjestettyjä ensisuoja- ja turvapaikkoja, joihin he voisivat paeta kotona uhkaavaa väkivaltaa?⁶⁹

Sen lisäksi, että *Väkivalta avioliitossa* -kirja analysoi parisuhdeväkivallan syitä ja seurauksia sekä yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta, ehdottaa ja vaatii se myös ratkaisuja väkivallan ehkäisemiseksi ja uhrien auttamiseksi. Viimeinen käsittelemistäni näkökulmista onkin väkivallan ratkaisut. Painokkaita vaatimuksia kirjassa esitetään pääosin yhteiskunnalle, mutta myös naisille itselleen. Yhteiskunnan puolelta ratkaisuehdotuksiksi sanotaan esimerkiksi turvakodit, kriisipuhelimet ja laissa määrättyjen rangaistusten käyttöönotto. Naisten itsensä puolelta toivotaan avioeroja ja rikosilmoituksia. Ratkaisujen mainitaan olevan lähinnä ennalta ehkäiseviä keinoja tai ensiapua, jotka eivät ulotu ongelman ytimeen, mutta niiden merkitystä ei silti haluta aliarvioitavan.⁷⁰

Monet kirjan ehdottamista ratkaisuista ovat saaneet innoituksensa ulkomailta, jossa feministit olivat ottaneet ne käyttöön aikaisemmin. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjan vaatimat turvakodit. Ensimmäiset turvakodit ja kriisipuhelimet raiskausten ja pahoinpitelyiden uhreille perustettiin Iso-Britanniassa 1970-luvun alussa.⁷¹ Turvakodeista ei ennen Naisasialiitto Unionin seminaaria tiedetty Suomessa juuri lainkaan, mutta kirjan myötä ne saivat huomiota. Pian kirjan ilmestymisen jälkeen alkoi Ensikotien liiton kolmivuotinen turvakotikokeilu, ja myös Unioni perusti myöhemmin turvakodin Helsinkiin.⁷²

Mielenkiintoista on, että kirjan väkivallan ratkaisuihin keskittyvät luvut käsittelevät pääasiassa uhrien auttamiseen liittyviä keinoja sen sijaan, että pohtisivat kirjan mainitsemien, väkivaltaan kannustavien, yhteiskunnan valtarakeiden purkamista. Tämä on huomionarvoista siksi, että väkivallan syistä keskusteltaessa kirja puhuu nimenomaan yhteiskunnan järjestyksestä ja asenteista, jotka tulee muuttaa, muttei kuitenkaan missään kohtaa syvenny kysymykseen miten. Ajan yleiset asenteet huomioon ottaen tällainen olisi saattanut kuitenkin olla liian edistyksellistä, kun ongelman laajuus tuotiin vasta ensimmäistä kertaa päivänvaloon.

Ensimmäinen tehtävä onkin ongelman olemassaolon tunnustaminen. Toiseksi on ymmärrettävä, että kyseessä on koko yhteiskunnan etu eikä vain joidenkin harvojen yksityishenkilöiden onni tai onnettomuus. Ja kolmanneksi on päätettävä, että

⁶⁹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 132.

⁷⁰ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 143.

⁷¹ Simic 2020, 107.

⁷² Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 135-136.

perheväkivaltaa ei tule sallia ja sen mukaisesti pyrittävä kaikin voimin sitä poistamaan.⁷³

Kirjoittajat toivovat parisuhdeväkivallasta tilastoja ja tutkimuksia tuoden esille, että kaikki muu väkivalta oli yhteiskunnassa jo tarkan tutkimuksen kohteena ja tilastoitu yksityiskohtaisesti. Kirjassa vaaditaan lisäksi, ettei mustasukkaisuutta hyväksyttäisi missään tilanteessa rikosta lieventäväksi asianhaaraksi.⁷⁴ Ratkaisut esitetään kirjassa painokkaina vaatimuksina: ”Missä viipyy perheväkivaltaa tutkiva työryhmä, oikeusministeriö?”⁷⁵ Uuden naisliikkeen tärkeimpiä tavoitteita oli yhteiskunnan valtarakenteiden purkaminen: miesten maailman arvostukset, lait ja moraalit olivat kritiikin kohteena. Tavoitteena oli painostaa yhteiskuntaa tasa-arvoisempiin lakeihin.⁷⁶

Ratkaisuna väkivaltaongelmaan korostetaan myös naisen omaa roolia. Naisten on kirjan mukaan vaadittava tarmokkaasti ja herkeämättä oikeuksiaan, osattava käyttää hyväksi olemassa olevia mahdollisuuksia sekä vaadittava uusia. ”Naisen on aika arvioida oma merkityksensä sekä perheessä että yhteiskunnassa. Sen mukaan hänen on aika arvioida uudelleen omat mahdollisuutensa. [–] Mies harkitsee, ennen kuin kohottaa nyrkkinsä, jos hän tietää, että lyönnistä seuraa naisen nostama rikossyyte.”⁷⁷ Unionin työryhmät olivatkin ilmoittaneet päämääräkseen naisten herättämisen vaatimaan oikeuksiaan ihmisinä ja kansalaisina. Esimerkiksi joidenkin feministiryhmien vallankumouspyrkimyksistä poiketen Unionissa uskottiin nimenomaan asennemuutokseen.⁷⁸

Feminististä väkivaltatutkimusta on kritisoitu väkivallan kokijoiden kuvaamisesta yksipuolisesti passiivisina uhreina.⁷⁹ *Väkivalta avioliitossa* -kirja vastaa arvaamattaan tähän kritiikkiin korostaen naisten toimijuutta ja roolia ongelman ratkaisussa. Lisäksi käsitellään useita tapoja, joilla naiset olivat koettaneet päästä pois tilanteestaan. Kirja tosin noudattaa osin myös myöhemmin kritisoitua jokseenkin mustavalkoista vallan kahtiajakoa. Naiset esitetään suurimman osan ajasta uhreina, jotka eivät voi tilanteelleen monimutkaisten syiden takia mitään: ”Naiset

⁷³ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 127.

⁷⁴ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 128-130.

⁷⁵ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 130.

⁷⁶ Hagner, Försti 2006, 152-165.

⁷⁷ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 140.

⁷⁸ Hagner, Försti 2006, 162-165.

⁷⁹ Keskinen 2005, 28.

ovat yksinäisiä ja eristyneitä vaikeuksineen. Rakkauden hinta on raskas⁸⁰, kun miehet taas esitetään useimmiten valtaa käyttävinä tekijöinä.⁸¹

Naisasialiitto Unionin teoksessa väkivallan ratkaisuja käsitellään myös kriittisesti. Uhreille suositellaan esimerkiksi itsepuolustuskursseja, mutta toisaalta todetaan, että itsepuolustus voi olla vaarallista miehen suuremman koon vuoksi ja ettei naisten käyttämää väkivaltaa useinkaan hyväksytä yhteiskunnassa. Lisäksi kirja mainitsee muun muassa naapuriavun ja poliisien tehottomuuden ongelman ratkaisussa. Toimimattomia ratkaisuja käsittelevät luvut ovat vastaus yhteiskunnan mahdolliseen ajatukseen siitä, että paha saa aina palkkansa.

Huomattavaa on, että kirjan ehdottamista ratkaisuista yksikään ei ole suunnattu väkivaltaa tekeville miehille. Tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että ongelman laajuuden takia keskitytään mieluummin yhteiskunnallisiin ratkaisuihin, kuin yksittäisten miesten toimintaan, vaikka toisaalta naisia kuitenkin kannustetaan toimimaan yksilöinä. Toinen syy voi olla se, ettei yhteiskunnassa 1970-luvulla ollut yhtäkään kunnollista väkivaltaisista miehiä auttavaa elintä tai ohjelmaa, jonka piiriin heitä olisi voitu kannustaa. Lisäksi tärkeä osa *Väkivalta avioliitossa* -kirjan sanomaa on se, etteivät miehet voi muuttua ennen kuin yhteiskunta, sen asenteet ja haitalliset ajatusmallit muuttuvat. On silti silmiinpistävää, ettei koko kirjassa kertaakaan sanota esimerkiksi: ”mies, älä lyö vaimoasi”.

2.3 Feministisen aatteen ilmeneminen kirjassa

On turhamaista kuivittelua luulla raiskausta hillittömän intohimon ilmaukseksi tai pakonomaiseksi reaktioksi, kun toinen koetaan suunnattoman viehättävänä. [–] Raiskauksessa on kysymys tappavasta aggressiivisuudesta, joka syntyy itseinhon pohjalta ja kohdistetaan vihattuun ihmiseen. Ihmiset eivät itse ole perillä vihansa pohjattomuudesta.⁸²

Tärkeä osa *Väkivalta avioliitossa* -kirjaa on sen aatteellisuus. Naisliikkeen ajatukset näkyvät niin tekstin sisällössä kuin erilaisissa retorisisissa keinoissakin. Kirjoittajien laatima teksti on asiallista ja erittelevää, mutta toisaalta myös tunteellista ja aatteellista.

Kirjassa todetaan esimerkiksi ihmisten elävän patriarkaalisessa yhteiskunnassa, jossa miehet käyttävät taloudellista ja poliittista valtaa. ”Patriarkaalista yhteiskuntaa tukee miesten luoma ideologia, jonka [–] tavoitteena on alistaa nainen miehen valtaan.”⁸³ Suvi Keskinen mukaan

⁸⁰ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 26.

⁸¹ Keskinen 2005, 28.

⁸² Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 39.

⁸³ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 20.

patriarkaatin käsite olikin olennainen 1970–1980 -lukujen feministisessä keskustelussa ja sillä viitattiin sekä yhteiskunnassa ilmenevään rakenteelliseen naisten alistamiseen että yksittäisten miesten patriarkaaliseen valtaan esimerkiksi perheessä.⁸⁴

Lisäksi kirjassa esitetään paljon suoria mielipiteitä, osin kärkkäästikin. ”Pahoinpidellyt ja raiskatut naiset ovat kuvailleet, miten naurettavaa on yrittää puhua järkeä päällekkarkajaan vastatessa [–], ’kun sinä olet niin kaunis’ tai jotakin vastaavaa roskaa”⁸⁵ Kirja sanoo, ettei kukaan toimi niin kaksinaamaisesti kuin vaimoan pahoinpitelevä mies.⁸⁶ ”Maata, jossa naisen ja lasten henki ja ruumiillinen koskemattomuus on vähemmän tärkeä kuin yhden jo moneen kertaan vaaralliseksi todetun miehen ns. oikeusturva, voidaan tuskin nimittää sivistysvaltioksi.”⁸⁷

Naiset rakastavat miehiä, jotka heitä lyövät, mutta eivät lyömistä. He seurustelevat kiltin, luotettavan, hyväntahtoisen ja pidetyn seuramiehen kanssa. Väkivaltainen käyttäytyminen alkaa yleensä vasta avioliiton solmimisen jälkeen. Ja kun väkivaltaisuus kerran on alkanut, saa se aina voimakkaampia muotoja. Aluksi tyydytään lyömään vain kämmenellä tai nyrkillä, sitten seuraavat potkut, myöhemmin pullot ja teräaseet. Tässä vaiheessa naisen riippuvuus on jo niin pitkällä, ettei yksinkertaista poispääsyä enää ole. Aivan kuin pikkuhiljaa nainen alistuu kovempaan ja kovempaan kohteluun.⁸⁸

Erialaisten myyttien ja uskomusten purkamisesta tuli 1970-luvulla olennainen osa feminististä keskustelua parisuhdeväkivallasta Englannissa tapahtuneen kehityksen myötä.⁸⁹ Tämä kehitys on nähtävissä selvästi myös *Väkivalta avioliitossa* -kirjassa, jossa ennako-oletusten vääräksi todistaminen on tärkeässä roolissa, ja kertoo osaltaan feministisen aatteen näkymisestä tekstissä. Myyttien purkaminen oli taustalla myös feministisessä väkivaltatutkimuksessa, mutta Naisasialiitto Unionin kirjaa ei yhteisistä teemoistaan huolimatta voi välttämättä luokitella siihen kuuluvaksi.

Kirjan mukaan yksi virheellisistä oletuksista on, että vaimo provosoisi miestä jollakin tavalla. Kirjoittajat sanovat, että mikä tahansa pieni asia voi käynnistää väkivaltaisen käyttäytymisen, jos se vain on toisin, kuin mitä mies vaimoltaan odotti. Monien kirjoittajien kerrotaan sanoneen myös, etteivät miehet yleisen ajatuksen vastaisesti pyytäneet tekojansa jälkeenpäin anteeksi tai yrittäneet selitellä niitä. Tekstin mukaan yhdestäkään yli sadan naisen lähettämästä kirjeestä ei ilmennyt, että kirjoittajalla olisi masokistisia taipumuksia. ”Oikeampaa olisi

⁸⁴ Keskinen, 2005, 26.

⁸⁵ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 39.

⁸⁶ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 39–44.

⁸⁷ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 130.

⁸⁸ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 47.

⁸⁹ Simic 2020, 110.

sanoa, että väkivaltaisella miehellä on syyllisyydentunteita, joista hän pääsee yksinkertaisesti eroon uskottelemalla itselleen naisten pitävän lyömisestä”⁹⁰

Toinen, myöhemmin sanomalehdissäkin aiheesta usein esiin nostettu myytti, jonka kirjoittajat murtavat on miehen väkivaltaisuuuden liittyminen alkoholiin ja alempiin sosiaaliryhmiin. Kerrotaan, että mainittujen ryhmien edustajien pahoinpitelytapauksia vain tulee helpommin esille yhteiskunnassa. Alkoholin ja sosiaaliluokan merkitys sekä esimerkiksi miehen poikkeavuus kuvataan keinoina, jolla yhteiskunta pesee kätensä ongelmasta.⁹¹ Kirja kumoaa lisäksi väitteen siitä, että naiset hakeutuisivat aina uudelleen väkivaltaisiin suhteisiin.⁹² Myöhemmin käsiteltävistä sanomalehtiartikkeleista huomataan, että myyttien ja ennakko-oletusten vääräksi todistamiselle oli perustelunsa, sillä niihin uskottiin laajasti. Se, että tema nostettiin lehdistössä useasti esille, kertoo aiheen yhteiskunnallisesta merkittävydestä.

Naisasialiitto Unioni oli 1970-luvulta lähtien, aikaisemmasta suunnastaan poiketen, feministinen ja etenkin liberaalifeministinen järjestö, mikä näkyy selkeästi kirjassa.⁹³ Järjestön uusi polvi astui myös alusta asti tietoisesti julkisuuteen, vaikka tiesi, että asioita saatetaan käyttää heitä vastaan.⁹⁴ Vaikka esimerkiksi kirjan sanoman olisi saattanut saada helpommin pureskeltavaan muotoon ilman feminismipainotusta, oli Unionin tarkoitusperä myös feminististen ajatusten esiintuomisessa vahva.

Kerronnan tyylistä voi huomata, että kirja on suunnattu laajalti yhteiskunnalle, sen instituutioille ja päättävälle elimille sekä tavallisille ihmisille, eikä esimerkiksi vain Unionin jäsenille tai feministeille. Englannissa naisliikkeen tavoitteena oli ollut lisätä kansan ja yhteiskunnan instituutioiden tietoa naisiin kohdistuvan väkivallan taustalla vaikuttavista tekijöistä.⁹⁵ Naisasialiitto Unioni ei aktiivisesti maininnut tavoitteekseen samanlaista tiedon jakamista, mutta kirjan tarkoitusperä siitä näkyy selkeästi.

Aatteellisuus näkyy kirjassa myös sarkasmin ja ironian käytössä. Ne toimivat oletettavasti niin tietoisina tehokeinoina tärkeiden asioiden korostamisessa kuin turhautuneiden kirjoittajien aitona ajatuksenjuoksunakin:

⁹⁰ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 37-38.

⁹¹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 8-9.

⁹² Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 38.

⁹³ Hagner, Försti 2006, 165.

⁹⁴ Hagner, Försti 2006, 162

⁹⁵ Simic 2020, 115.

”Vastuu saadaan mukavasti siirretyksi perheelle itselleen, jolloin yhteiskunta ja ihmiset naapureita ja tuttavvia myöten voivat pestä kätensä asiasta.”⁹⁶

”Kun nyt kehitys on kuitenkin menossa siihen suuntaan, etteivät naiset enää koe raiskausta ’niin kauheana asiana’, voisivat ilmeisesti kaikki miehet maata kaikki naiset seksuaalisen vallankumouksen ja yleisen suvaitsevaisuuden nimissä, halusivatpa naiset sitä tai eivät.”⁹⁷

Vakavia teemoja ja turhautumisen aiheita käsitellään myös mustan huumorin keinoin:

” [-] ’Olen koittanut olla ärsyttämättä, mutta kun en vaan tiedä, mitä tuo ärsyttämisen on’, kirjoittaa eräs provosoiva aviovaimo.”⁹⁸

”Tutkimuksissa ja tiedonhankinnassa on vaaransa. [-] Suomessa nämä vaarat on onnistuttu välttämään. Meillä ei perheväkivaltaa ole nimittäin tutkittu eikä tilastoitu käytännöllisesti katsoen lainkaan.”⁹⁹

Tekstissä käytetään paikoin myös ”minä”-muotoa sekä esimerkiksi huutomerkkejä korostamaan ongelman vakavuutta. Sarkasmin, ironian ja mustan huumorin voi nähdä keventävän muuten raskasta aihetta. Ne saavat lukijan myös ajattelemaan asiaa eri kantilta, kun asioita ei sanota suoraan.

Kirjassa puhutaan myös osin muista asioista, kuin väkivallasta, milloin aatteellisuus tulee erityisen hyvin näkyviin.

”Naiset ovat puolet ihmiskunnasta. Jos lasketaan naisten maassamme tekemä palkaton kotitalous- ja lastenhoitotyö rahaksi ylityö-, pyhä-, ja lomakorvauksineen sekä eläkemaksuineen vaikkapa vain minimipalkan mukaan, on useimpien lapsiperheiden kotiäitienkin panos rahallisesti suurempi, kuin hyväpalkkaisenkaan miehen. Ansiotyössä olevat perheenäidit – joita suurin osa perheenäideistä on – pääsevät tätä paljon suurempiin lukemiin, koska he joutuvat useimmiten yksin suorittamaan taloustyöt. Naisen on aika arvioida oma merkityksensä sekä perheessä että yhteiskunnassa. Sen mukaan hänen on aika arvioida uudelleen omat mahdollisuutensa. Silloin on kanta miehen perheessä harjoittamaan fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan selvä: sitä ei tule eikä sitä tarvitse sallia.”¹⁰⁰

Ylläolevasta sitaatista voi huomata Naisasialiitto Unionin aatesuunnassa ajoittain näkyneitä sosiaalifeministisiä piirteitä. Mielenkiintoisesti pääosassa ovat muut asiat kuin parisuhdeväkivalta. Vaikka suurin osa kirjasta käsittelee nimenomaan väkivaltaa, on mukaan liitetty jonkin verran myös muita feministisen aatteen ajatuksia aiheen ulkopuolelta.

⁹⁶ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 76.

⁹⁷ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 42-43.

⁹⁸ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 37.

⁹⁹ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 128.

¹⁰⁰ Germain, Mattila, Polkunen-Gartz, Törnroth 1978, 140.

3 Mediakeskustelua

3.1 *Väkivalta avioliitossa* -kirjan sanomalehtivastaanotto

Suomalaisen avioliiton pimeä puoli, väkivalta, yllättää yleisyydellään. Sen laajuudesta, raakuudesta, naista polkevasta luonteesta huolimatta yhteiskunta ei halua siihen juuri puuttua, sitä pidetään perheen sisäisenä pyykkinä.¹⁰¹

Marraskuun 30. päivänä vuonna 1978 Mainostettiin *Helsingin Sanomien* ”Minne mennä tänään” -osiossa Naisasialiitto Unionin kuukausikokousta, jossa julkaistiin Unionin väkivalta-työryhmän tulokset: *Väkivalta avioliitossa* -kirja sekä ohjevihko *Oletko pahoinpidelty?* Seuraavana päivänä *Ilta-Sanomien* julkaisi aiheesta uutisen otsikolla ”Unioni tutki: Perheväkivalta on kuviteltua laaja-alaisempaa”. Uutisessa kerrottiin kirjan murtavan monia perheväkivaltaan liittyviä ennakkokäsityksiä sekä listaavan lukuisia esimerkkejä yhteiskunnan väkivaltaongelmaa piilottelevasta asenteesta.¹⁰²

Tuona samana joulukuun päivänä vuonna 1978, myös *Apu*-lehdessä mainittiin *Väkivalta avioliitossa* -kirja. Paula Harkin kirjoittama artikkeli sanoi kirjan herättäneen ihmettelemään avioliiton sitkeyttä. ”Vaikka nainen hakattaisiin järjiltä, pyhä avioliitto kestää.”¹⁰³ Tekstin lomassa kysyttiin myös väkivaltaisten miesten kokemuksia, mikä on huomattavaa, sillä niitä on yhä tänäkin päivänä haastavaa löytää mediasta.¹⁰⁴

Muutaman päivän kuluttua *Ilta-Sanomien* ja *Apu*-lehden artikkeleista kirja löysi tiensä myös *Helsingin Sanomiin*, jossa kerrottiin Ensikotien liiton uudesta kolmivuotisesta turvakotikokteilusta. Turvakotien kerrottiin olleen yksi myös Naisasialiitto Unionin vaatimuksista. Artikkelisi sanoi lisäksi väkivallan uhrien olevan useimmiten äitejä lapsineen tai aviomiehiään karkuun lähteneitä vaimoja.¹⁰⁵

Monet *Väkivalta avioliitossa* -kirjasta julkaistut artikkelit, uutiset ja kirja-arvostelut muistuttivat sisällöltään toisiaan ja toistivat samoja teemoja. Ensimmäinen usein toistuva teema oli kysymys siitä, miksi naiset jäivät suhteisiin väkivaltaisten miesten kanssa: ”Monet naiset kestävät toistuvaa pahoinpitelyä vuosikymmeniä. Miksi?”¹⁰⁶ Vastaukseksi kysymykseen oli poimittu kirjasta useimmin naisen taloudellinen riippuvuus miehestä. Lisäksi mainittiin

¹⁰¹ Eija Ailasmaa, *Ilta-Sanomien* 1.12.1978, 7.

¹⁰² Eija Ailasmaa, *Ilta-Sanomien* 1.12.1978, 7.

¹⁰³ Paula Harkki, *Apu* 1.12.1978, 68-71.

¹⁰⁴ Paula Harkki, *Apu* 1.12.1978, 68-71.

¹⁰⁵ Kristiina Palosaari, *Helsingin sanomat*, 6.12.1978, 29.

¹⁰⁶ Eija Ailasmaa, *Ilta-Sanomien* 1.12.1978, 7.

esimerkiksi naiseen asetetut odotukset ja juurtuneet roolikäsitykset, jatkuvien lyöntien viemä omanarvontunto sekä se, että äidin tunnesidonaisuutta lapsiin käytettiin hyväksi.¹⁰⁷ ”Usein kysymys on yhteiskunnan yleisistä valtarakenteista. [...] Jos kysymyksessä on lasta odottava vaimo, hänen mahdollisuutensa lähteä ovat korostuneesti heikommat. Monet pelkäävät myös miehensä kosta. Hyvin moni jatkaa avioliittoaan lastensa vuoksi.”¹⁰⁸ Vastauksissa toistuivat ajatukset siitä, ettei yhteiskunta tarjonnut väkivaltaisen miehen perheelle juuri mitään apua tai suojaa.¹⁰⁹

Kysymyksen toistuminen artikkeleissa näin usein viittaa siihen, ettei sille ollut yhteiskunnassa ollut vakiintunutta selitystä. Lisäksi ajatus fyysisen ja henkisen väkivallan kestämisestä vapaaehtoisesti saattoi tuntua järjenvastaiselta monelle. Kirjoittajat pyrkivät selvittämään lukijoille, ettei lähteminen ollut välttämättä yksinkertaista ja että syyt pahoinpitelyiden sietämiselle olivat moninaisia. Silmiinpistävästi lehdistössä ei käsitelty juuri ollenkaan syitä miehen väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Se antaa viitteitä siitä, että sille puolestaan löytyi yhteiskunnassa vakiintuneita selityksiä, kuten Unioninkin mainitsemat alkoholi, yhteiskunnallinen huono-osaisuus, miehen mustasukkaisuus ja vaimon provosointi.

Perheväkivallasta keskusteltaessa huomautetaan usein, että on myös miehiään pahoinpiteleviä vaimoja. Yleisesti voidaan tietenkään lähteä siitä, että olipa pahoinpitelijä mies tai nainen, väkivalta on aina tuomittavaa ja anteeksiantamatonta. Käytettävissä on kuitenkin joitakin empiirisiä tutkimustuloksia, jotka viittaavat siihen, että väkivaltaa käyttävä puoliso on pääsääntöisesti mies.¹¹⁰

Näin kirjoitti Katarina Eskola tammikuussa 1979 *Helsingin Sanomien* Kulttuuri-osiossa julkaistussa pitkässä kirja-arviossa, jossa *Väkivalta avioliitossa* -kirjaa kuvailtiin huolellisesti ja kiihköttömästi toimitetuksi raportiksi. Eskola kirjoitti Unionin aineiston olevan luotettava kertomusten samankaltaisuuden sekä kolmansien osapuolien kertomusten vuoksi.¹¹¹

Saman vuoden kesäkuussa *Ilta-Sanomien* kolumnissa Naisasialiitto Unionin kirja mainittiin jälleen. Kirjoitus vertaili kiinnostavasti lainsäädäntöä homoseksuaalisten ja heteroseksuaalisten suhteiden välillä. ”Julksen kehottamisen samaa sukupuolta olevien väliseen haureuteen” kerrottiin olevan laissa kiellettyä, mutta esimerkiksi avioliitoissa tapahtuvan raiskauksen

¹⁰⁷ Eija Ailasmaa, *Ilta-Sanomat* 1.12.1978, 7.

¹⁰⁸ Katarina Eskola, *Helsingin Sanomat* 12.1.1979, 19.

¹⁰⁹ Paula Harkki, *Apu* 1.12.1978, 68-71.

¹¹⁰ Katarina Eskola, *Helsingin Sanomat* 12.1.1979, 19.

¹¹¹ Katarina Eskola, *Helsingin Sanomat* 12.1.1979, 19.

puolestaan ei. Kolumni toivoi eduskunnan säätävän lakeja, ”jotka suojaisivat naisia siltä laajalta heteroseksuaaliselta väkivallalta, jonka kohteina he nyt ovat avioliitossa”.¹¹²

Toinen monessa *Väkivalta avioliitossa* -kirjasta julkaistussa artikkelissa toistuva teema oli alkoholin ja matalan sosiaaliluokan vaikutuksen vähäisyys suhteessa parisuhdeväkivaltaan. Teema toistui lähes jokaisessa kirjasta tehdyssä kirjoituksessa. *Ilta-Sanomien* uutisessa kirjoitettiin ” [-] yhtä paljon lyövät naisia ne, jotka eivät juo.”¹¹³ *Apu*-lehti mainitsi poliisien tietoon ilmaantuvan väkivaltaongelmasta vain jäävuoren huipun: ”Sosiaalisesti arvostetussa asemassa olevan miehen vaimon on hyvin vaikea puhua itseensä kohdistuvasta väkivallasta. Kukaan ei häntä usko, hänet leimataan helposti hysteeriseksi”¹¹⁴ *Helsingin Sanomien* arviossa sanottiin, että yleisen uskomuksen vastaisesti: ” [-] alkoholi ei ole pahoinpitelyissä suinkaan ratkaiseva tekijä, vaan tyypillistä on myös harkittu väkivalta ilman tällaista laukaisijaa. [-] ei liioin ole tiettyjen yhteiskuntakerrostumien ongelma [-] raportin kuvauksista julmimmat koskevat hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa olevien miesten vaimoja”¹¹⁵ Jopa kirjaa myöhemmin kriittisesti tarkastellut *Uusi Suomi* -lehden arvio myötäili väitettä.¹¹⁶

Se, että yhteiskunnan olettamukset kumottiin lehdistössä näin usein viittaa niiden suureen rooliin julkisessa keskustelussa. Naisliikkeiden toiminnassa luulojen kumoaminen liittyi kiinteästi keskusteluun ensin raiskausten ja myöhemmin lähisuhdeväkivallan ympärillä.¹¹⁷ Sanoma-lehdissä toistuivat nämä feministisen väkivaltatutkimuksen kaiut.

Kipeään yhteiskunnalliseen ongelmaan, väkivaltaan avioliitossa puuttui työryhmä Sirkka Germain, Kari Mattila, Marja-Liisa Polkunen-Gartz ja Christina Törnroth viime vuonna julkaistussa teoksessaan. Kirjoittajat ovat tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan mukaan tiedonvälityksen parhaiden perinteiden mukaan suorittaneet perusteellista selvitystyötä, joka kirjana synnyttää ajatuksia avioliitossa tapahtuvasta väkivallasta. Opetusministeri Kalevi Kivistön mukaan kirja johtanee tulevaisuudessa myös yhteiskunnallisiin toimenpiteisiin.¹¹⁸

Kun tiedonjulkistamispalkinnot vuonna 1979 jaettiin, uutisoivat *Helsingin Sanomat* sekä *Uusi Suomi* aiheesta. *Väkivalta avioliitossa* -teoksen toimittajien sanottiin nostaneen kipeän ongelman päivänvaloon.¹¹⁹ Eräs lehtiartikkeleissa toistuneista teemoista olikin kirjan esiintuoman

¹¹² Arto Kytöhonka, *Ilta-Sanomat*, 16.6.1979, 21.

¹¹³ Eija Ailasmaa, *Ilta-Sanomat* 1.12.1978, 7.

¹¹⁴ Paula Harkki, *Apu* 1.12.1978, 68-71.

¹¹⁵ Katarina Eskola, *Helsingin Sanomat* 12.1.1979, 19.

¹¹⁶ Helena Luukkonen, *Uusi Suomi* 25.3.1979, 18.

¹¹⁷ Simic 2020, 110.

¹¹⁸ *Uusi Suomi* 28.4.1979, 5.

¹¹⁹ *Helsingin Sanomat* 28.4.1979, 13.

väkivaltaongelman laajuus ja vakavuus. *Ilta-Sanomissa* todettiin: ”Kaikki me tiedämme, että miehet pahoinpitelevät perheitään, mutta kuinka laajamittaisesti ja suunnitelmallisesti ja selväpäisesti ja julmasti, sitä eivät vielä näy tietävän edes lainlaatijat.”¹²⁰ Vakavia pahoinpitelyitä sanottiin tapahtuvan yksistään Helsingissä kolmesataa päivittäin.¹²¹ *Mene ja tiedä* -ohjelmassa esiteltiin *Väkivalta avioliitossa*, teos, jonka sanottiin kertovan perheen sisäisistä pahoinpitelyistä, ”joita on hyvin paljon ja jotka ovat luonteeltaan hyvin raakoja.”¹²²

Monissa artikkeleissa huomioitiin myös se, ettei parisuhdeväkivallasta ollut tuona aikana tehty juuri mitään tutkimuksia tai tilastointia: ”Perheväkivallan yleisyydestä ole mitään varmoja lukuja, sillä asiaan on vasta aivan viime vuosina alettu kiinnittää edes huomiota.”¹²³ *Ilta-Sanomien* sanoi perheväkivallan tilastoinnin puuttuvan lähes täysin siitä huolimatta, että sitä olisi voitu tehdä esimerkiksi terveysasemilla, perheneuvonnassa ja palvelevissa puhelimissa.¹²⁴ *Helsingin Sanomien* arviossa Unionin aineistonkeruutavan todettiin puolestaan olleen aiheellinen aiheen arkuuden ja tutkimuksen puutteen vuoksi, vaikka kirjassa sen vuoksi korostuivatkin vain toisen osapuolen kertomukset.¹²⁵

Väkivalta avioliitossa -kirjaa kuvattiin lehdistössä erilaisin termein. Sitä kutsuttiin vavahduttavaksi ja ongelmaa monipuolisesti valottavaksi raportiksi, mielipideteokseksi, pamfletiksi, purevaksi kannanotoksi ja kansalaisen peruskirjaksi. Sitaatteja naisten kokemuksista sekä toimittajien laatimasta tekstistä näkyi usein. Suurimmassa osassa artikkeleita kirjan vahvahoika aatteellisuutta ei huomioitu mitenkään ja esimerkiksi maininnat patriarkaatista sivuutettiin kokonaan. Tässä toistui Englannissakin tapahtunut kehitys, jossa vaatimukset turvakodeista ja lakimuutoksista otettiin tosissaan, mutta kommentit ja ajatukset miehisestä ylivallasta jätettiin huomiotta.¹²⁶

3.2 Vastaanoton kriittisiä näkökulmia

Uhri on vaimo. Pahoinpitelijä on aviomies. Tuomarit ja poliisit ovat miehiä. Ammattiauttajat käskevät ymmärtämään ja vetäytyvät sitten välinpitämättömyyteen samoin kuin naapuritkin. Mitä nainen voi tehdä muuta kuin kärsiä: jos ei ole työtä, ei saa asuntoa. Työhön ei voi mennä, jos ei saa lapsille päivähoitopaikkaa, ja sitä tuskin kotiäidin lapsille löytyy. On lähimmäisten ja yhteiskunnan aika tulla apuun:

¹²⁰ Arto Kytöhonka, *Ilta-Sanomien* 1.6.1979, 19.

¹²¹ Arto Kytöhonka, *Ilta-Sanomien*, 16.6.1979, 21.

¹²² *Uusi Suomi*, 21.11.1978, 21.

¹²³ Paula Harkki, *Apu* 1.12.1978, 68-71.

¹²⁴ Eija Ailasmaa, *Ilta-Sanomien* 1.12.1978, 7.

¹²⁵ Katarina Eskola, *Helsingin Sanomat* 12.1.1979, 19.

¹²⁶ Simic 2020, 114.

roistot on saatava kiinni, rangaistuksia on kovennettava, on perustettava turvakojeja ja kriisipuhelimia ja järjestettävä itsepuolustuskursseja. Tällaisen vaikutelman, karrikoiden tiivistettynä, jätti mieleen pamfletti Väki-valta avioliitossa.¹²⁷

Suurin osa *Väki-valta avioliitossa* -kirjaa käsittelevistä suomenkielisistä artikkeleista suhtautui teokseen positiivisesti, neutraalisti tai arvostavasti, huolimatta sen luonteesta jokseenkin vapaamuotoisena selvityksenä virallisen tiedejulkaisun sijaan. Ajalle ominaiset asenteet näkyivät kuitenkin teksteissä ja kriittisiäkin kirjoituksia oli.

Ensimmäinen muita artikkeleita kriittisemmin *Väki-valta avioliitossa* -kirjaan suhtautuva kirjoitus julkaistiin *Uusi Suomi* -lehdessä maaliskuussa vuonna 1979. Helena Luukkosen kirjoittamassa kirja-arvostelussa kirjan sanottiin olevan myötätuntoa, mutta toisaalta myös ärtymistä herättävä kannanotto, jossa hyökättiin ”nasevasti ja kovakouraisestikin yhteiskunnan asenteita ja lainsäädännön epäoikeudenmukaisuutta vastaan”. Negatiivista oli kirjoittajan mukaan etenkin se, että kirjan sanoma esitettiin totuutena monipuolisen tarkastelun sijaan sekä se, että miehistä tehtiin roistoja ja naisista täysin viattomia. Hän sanoi kirjan kirjoittajien suhtautuvan lisäksi ymmärtämättömästi ja vähättelevästi väkivaltaisuuden psykologiaan. ”Tähän tekisi mieli sanoa, että harva sitä ilmoittaa – edes tiedostaa – että on kerjäämässä turpiinsa.”¹²⁸ Toisaalta Luukkonen piti kirjan positiivisina ansioina sitä, että se kävi rohkeasti käsiksi vakavaan ongelmaan ja kannusti naisia tekemään asialle jotakin.¹²⁹

Arvio edusti lähes oppikirjamaisesti 1970-luvun perhekeskeistä näkökulmaa parisuhdeväkivallasta, mutta poikkesi silti muista *Väki-valta avioliitossa* -kirjasta kirjoitetusta artikkeleista suuresti. Luukkosen arvostelu muistutti osaltaan myös feministiseen väkivaltatutkimukseen kohdistettua kritiikkiä, jossa valtakäsityksen staattisuutta ja dikotomisuu-tta on kritisoitu. Tutkimusta on kritisoitu uhrifeminismistä koska sen on nähty kuvaavan naisia vain passiivisina uhreina.¹³⁰ Epäselväksi jää, oliko Luukkonen koskaan tutustunut tähän kritiikkiin.

Lokakuussa 1979 Teuvo Peltoniemi kirjoitti *Helsingin Sanomiin* lähisuhdeväkivallasta otsikolla ”Perheväkivallan oudot kuviot. Tulkinnat väkivallan sisällöstä, taustatekijöistä ja syistä vaihtelevat”. Tämä toinen, *Väki-valta avioliitossa* -kirjaan ja etenkin sen sanomaan kriittisesti suhtautuva artikkeli eritteli erilaisia tapoja tulkita väkivaltaongelmaa. Perheväkivallan tulkintoja mainittiin kaksi: feministinen ja perhedynaaminen. *Väki-valta avioliitossa* -kirjaa

¹²⁷ Helena Luukkonen, *Uusi Suomi* 25.3.1979, 18.

¹²⁸ Helena Luukkonen, *Uusi Suomi* 25.3.1979, 18.

¹²⁹ Helena Luukkonen, *Uusi Suomi* 25.3.1979, 18.

¹³⁰ Keskinen 2005, 28.

verrattiin Erin Pizzeyn teokseen sanoen ”voimakkaan feministinen raportti sai aikaan samankaltaisia teoksia [–] myös Suomessa.” Peltoniemi nimesi yhdeksi perheväkivallan muodoksi ”vaimon vuosikautisen nalkutuksen” ja korosti naisten roolin väkivallan tekijöinä kasvaneen osana jatkumoa, jossa myös naisten tupakan- ja alkoholinkäyttö oli kasvussa.

Valtaosasta aikaisemmista *Väkivalta avioliitossa* -kirjaa käsittelevistä artikkeleista poiketen Peltoniemi sanoi myös:

Perheväkivallan käsittelyn kannalta on oleellista, että konfliktit näyttävät olevan voimakkaassa yhteydessä muiden sosiaalisten ongelmien kanssa. Perheväkivaltaa esiintyi kaikissa yhteiskuntaryhmissä, mutta suhteettoman paljon alemmissa sosiaaliryhmissä. Myös alkoholin voimakas osuus oli selvä. Vaikutti jopa siltä, etteivät suomalaiset edes osaa tapella selvin päin.¹³¹

Alkoholin ja sosiaaliluokan mainita tässä yhteydessä on huomattavaa, sillä yksikään muu Unionin kirjasta tehty artikkeli ei tuonut niitä esille muutoin kuin päinvastaisessa yhteydessä: niiden merkityksen vähäisyyttä korostaessa.

Peltoniemen artikkeli mainitsi ”voimakkaan feministipainotuksen” johtaneen siihen, että tiedotusvälineissä puhuttiin yksipuolisesti vain hakatuista vaimoista ja lapsista, ja unohdettiin esimerkiksi poliisin ja sosiaaliviranomaisten vankka kokemus perheväkivallan kanssa toimimisesta. Huolimatta osin päinvastaisista mielipiteistä *Väkivalta avioliitossa* -kirjan kanssa, Peltoniemi huomioi kuitenkin yhteiskunnan apujärjestelmän ongelmallisuuden, ja suositteli esimerkiksi turvakotien yhteyteen perustettua keskitettyä apujärjestelmää. Hän pohti tilastoinnin vähäisyyden johtuvan luultavasti perheväkivallan moninaisuudesta ja mainitsi perheväkivallan olevan sidoksissa aikakauteen ja kulttuuriin. Lisäksi hän sanoi: ”Monet perheväkivalta-keskustelun myytit ja ristiriidat selittyvät kuitenkin tarkasteltaessa keskustelijoiden taustaa. – lievät tapauksethan harvemmin tulevat esille.”¹³²

Kiinnostavaa Peltoniemen artikkelissa oli sen ristiriitaisuus. Toisaalta tutkimuksen puute, miesten suuri osuus väkivallan tekijöinä ja apujärjestelmän heikkous tunnistettiin, toisaalta taas korostettiin alkoholin ja sosiaaliluokan merkitystä sekä naisten tekemää väkivaltaa. Ajan perhekeskeinen tulkinta oli silti pääosassa Peltoniemen tekstissä. Tämän myötä voidaan kuitenkin huomata, että yksikään Naisasialiitto Unionin kirjasta tehty artikkeli tai kirjoitus ei

¹³¹ Teuvo Peltoniemi, *Helsingin Sanomat* 18.10.1979, 2.

¹³² Teuvo Peltoniemi, *Helsingin Sanomat* 18.10.1979, 2.

suhtautunut kirjaan ainoastaan tai edes pääosin negatiivisesti, huolimatta siitä, että kirja oli kärkeä kannanotto yhteiskunnalle.

Väkivalta avioliitossa -kirjaan suhtauduttiin lehdistössä kokonaisuudessaan yllättävän positiivisesti. Ottaen huomioon, että parisuhde- ja perheväkivaltaa pidettiin yhteiskunnassa perheen sisäisenä asiana, oli suhtautuminen vahvan aatteelliseen kirjaan, joka korosti väkivallan naisnäkökulmaa, jopa silmiinpistävän neutraali tai positiivinen. Kirja huomioitiin julkisuudessa laajasti. Se herätti kiitettävästi keskustelua sanomalehdissä ja lisäksi siitä keskusteltiin ainakin muutamassa televisio-ohjelmassa. Eniten artikkeleita ja mainintoja kirjasta julkaistiin *Helsingin Sanomissa* sekä *Uusi Suomi* -lehdessä. Kirja oli useasti esillä myös ruotsinkielisessä lehdistössä.

Vuosi *Väkivalta avioliitossa* -kirjan julkaisemisen jälkeen Naisasialiitto Unionin väkivaltatyöryhmän toiminta kehittyi. Perustettiin turvakoteja suunnitteleva työryhmä sekä Naisten apu Helsingissä -yhdistys jatkamaan väkivaltatyöryhmän toimintaa. Samana vuonna perustettiin myös vapaaehtoisvoimin toimiva kriisipuhelin pahoinpidellyille naisille. Unioni julkaisi muitakin teoksia väkivallasta, *Naisten ääni* -lehti teki väkivallasta teemanumeron, Naisten kulttuuriyhdistys julkaisi aiheesta kirjoja ja Avoin naisten korkeakoulu piti luentoja.¹³³ Unionissa vuodesta 1979 alkaen naispuoliset oikeustieteen opiskelijat hankkivat käytännön työkokemusta antamalla ilmaista juridista apua naisille.

Huolimatta kirjan herättämästä huomiosta väkivallan perhekeskeinen tulkintatapa säilyi valtaväestön keskuudessa hallitsevana kuitenkin vielä kymmeniä vuosia, ja vasta 1990-luvulla alettiin tehdä lakimuutoksia. Tuolloin naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäisy nousi kansainväliseksi ihmisoikeuskysymykseksi ja naisjärjestöt ja ihmisoikeusjärjestöt alkoivat tehdä asian tiimoilta yhteistyötä. Vuonna 1993 Unionin yhteyteen perustettiin raiskauskriisikeskus Tukinainen, jota tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkivaltajaosto tuki.¹³⁴ Tasa-arvoasiain neuvottelukunta antoi vuonna 1991 kansainvälisiin tutkimuksiin ja laajoihin selvityksiin perustuvan mietinnön, jossa ehdotettiin muutoksia lainsäädäntöön. Unioni antoi asiantuntijajärjestönä lausuntoja useissa rikoslainuudistuskysymyksissä ja lainsäädäntöä uusitettiin vuosina 1994 ja 1995, kun raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin ja pahoinpitely perheessä tuli yleisen

¹³³ Hagner, Försti 2006, 250-251.

¹³⁴ Hagner, Försti 2006 252-253.

syytteen alaiseksi. Väkivaltajaoston mietinnön mukaan naisliike olikin väkivallan vastaisessa työssä merkittävä voimavara.

4 Yhteenveto

Tässä tutkielmassa olen luonut yleiskuvan 1970-luvun parisuhdeväkivaltakeskustelusta *Väkivalta avioliitossa* -kirjan ja sen sanomalehtivastaanoton avulla. Tutkimustuloksena voidaan sanoa, että kirjan käsittelemät näkökulmat parisuhdeväkivaltaan ovat sen syyt ja seuraukset, yhteiskunnan ja lainsäädännön epäoikeudenmukaisuus sekä ratkaisut ongelmaan. Väkivallan pääasiallisiksi syiksi kirja mainitsee yhteiskunnan valtarakenteet sekä ajatusmallit, ja seurauksiksi erilaiset fyysiset ja psyykkiset vammat. Yhteiskunnan ja lainsäädännön epäoikeudenmukaisuutta käsitellään esimerkiksi raiskauslainsäädännön kautta ja ratkaisuksi väkivaltaongelmaan ehdotetaan muun muassa turvakoteja ja naisten omaa aktiivisuutta. Feministinen aate kirjassa näkyy vahvoina mielipiteenilmauksina ja vaatimuksina, sarkasmin ja mustan huumorin käyttönä sekä myyttien purkamisena.

Väkivalta avioliitossa -kirjaa käsittelevissä sanomalehtiartikkeleissa toistuvia teemoja olivat kysymys siitä, miksi naiset jäivät väkivaltaisiin suhteisiin, alkoholin ja yhteiskunnallisen aseman vaikutuksen vähäisyys suhteessa väkivaltaan sekä ongelman laajuuden ja vakavuuden huomiointi. Kriittisissä arvioissa toistui väkivallan perhekeskeinen tulkintatapa, joka oli leimallinen 1970-luvun Suomen julkisessa keskustelussa aiheesta. Toisaalta perhekeskeisyyden teemasta huolimatta keskustelussa esiintyi myös toisenlaisia sävyjä. Feministiseksi tunnistetun Naisasialiitto Unionin kirjaan, jossa puhuttiin esimerkiksi patriarkaatista, suhtauduttiin avoimen kiinnostuneesti, aatteellisuus huomiotta jättäen.

Väkivalta avioliitossa – kirjassa näkyvät selkeästi 1970-luvun feminismille olennaiset näkökulmat, kuten äitiys, seksuaalisuus ja subjektiivisuus. Se kuvaakin oivallisesti naisliikkeen suuntaa ja vaatimuksia tuolta ajalta. Kirjaa voidaan pitää Suomessa aikanaan hyvinkin edistyksellisenä, sillä se kritisoi väkivallan perhekeskeistä näkökulmaa kymmeniä vuosia ennen kuin sitä alettiin muun yhteiskunnan tasolta kritisoimaan. Kirjan merkitys tunnistettiin myös sen julkaisuaikana tiedonjulkistamispalkinnon muodossa.

2020-luvulla työ parisuhdeväkivaltaongelman ratkaisemiseksi jatkuu edelleen ja kirjan teema on ajankohtainen. Suomi on Euroopan Unionin toiseksi väkivaltaisim maa naisille ja joka kolmas suomalaisnainen on kokenut elämässään lähisuhdeväkivaltaa. Jo saavutetuista edistysaskelista saamme kuitenkin kiittää naisasialiittojen aktiiveja ja feministejä, joiden aktiivisen työn tuloksena naisiin kohdistuvaan väkivallan vastainen työ on alkanut ja jatkuu väsymättömänä.

Lähteet

Alkuperäisaineisto:

Sirkka Germain, Kari Mattila, Marja-Liisa Polkunen-Gartz, Christina Törnroth, *Väkivalta avioliitossa*, Huutomerkkisarja, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 1978.

Sanomalehdet:

Ailasmaa, Eija: Unioni tutki: perheväkivalta on kuviteltua laaja-alaisempaa, *Ilta-Sanomat* 1.12.1978, 7.

Eskola, Katarina: Väkivalta avioliitossa, *Helsingin Sanomat* 12.2.1979, 19.

Harkki, Paula: Saatanan akka, nyt tulee turpiin!, *Apu* 1.12.1978, 68-71.

Kytöhonka, Arto: Soita apua. Naimisissakaan ei saa lyödä, *Ilta-Sanomat* 1.6.1979, 19.

Kytöhonka, Arto: Helsingin henki. Kuinka toisin saa ajatella, *Ilta-Sanomat*, 16.6.1979, 21.

Luukkonen, Helena: Pureva kannanotto väkivallasta avioliitossa, *Uusi Suomi*, 25.3.1979, 18.

Palosaari, Kristiina: Turvakoteja kokeillaan Suomessakin, *Helsingin Sanomat*, 6.12.1978, 29.

Peltoniemi, Teuvo: Perheväkivallan oudot kuviot: tulkinnat väkivallan sisällöstä, taustatekijöistä ja syistä vaihtelevat, *Helsingin Sanomat*, 18.10.1979, 2.

Virkkula, Veikko: Kari Mattila – naisasianainen, *Uusi Suomi*, 29.1.1979, 8.

Ihmisuhteilla on oudot nimet: *Helsingin Sanomat*, 4.7.1979, 11.

Minne mennä tänään, *Helsingin Sanomat*, 30.11.1978, 17.

Televisio, Mene ja tiedä, *Uusi Suomi*, 21.11.1978, 21.

Tiedonjulkistamispalkinnot jaettu. ”Sodan ja rauhan miehet kunniamainintaan”, *Uusi Suomi*, 28.4.1979, 5.

Tiedonjulkistamisesta jaettiin 12 palkintoa, *Helsingin Sanomat*, 28.4.1979, 13.

Tutkimuskirjallisuus:

Hagner, Minna & Försti, Teija : *Suffragettien sisaret*. Unioni naisasialiitto, Helsinki, Satakunnan painotuote, Kokemäki 2006

Ingström, Pia: *Lentävä feminsti ja muita muistoja 70-luvulta*. Käänt. Tarja Teva, Schildts Kustannus Oy, Keuruu 2007.

Lidman Satu, Koskivirta Anu, Eilola Jari: *Historiantutkimuksen etiikka*. Gaudeamus oy, 2017

Kemppainen, Vilma: *Parisuhdeväkivallan kriminalisoinnin muutokset. Oikeushistoriallinen tutkimus parisuhdeväkivallan kriminalisoinnin muutoksista Suomessa vuosina 1990-2023 ja diskurssianalyysi parisuhdeväkivaltatuomioista*. Maisterintutkielma. Helsinki, 15.12.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/3facd281-e014-4995-b105-f09b40d50c41/content> [haettu 30.10.2024].

Keskinen, Suvi: *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Cityoffset Oy, Tampere University Press, Tampere 2005.

Kotanen, Riikka: *Näkymättömästä näkökulmaksi, Parisuhdeväkivallan uhrin ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja. Helsingin yliopisto, Uni-grafia, Helsinki 2013

Mäkelä, Anna: ”MIEHEN NÖYRYTYYS -VAI NAISEN?” Miestä ei voi raiskata -elokuvan vastaanotto lehdissä. *Lähikuva – audiovisuaalisen kulttuurin tieteellinen julkaisu*. 17/2004, 34-48.

Pietiläinen, Marjut, Keski-Petäjä, Miina, Lipasti, Laura, Attila, Henna: *Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen ennakkotuloksia*. Tilastokeskus. https://stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/parisuhdevakivallan_kokemukset_yleisia_suomessa.pdf [haettu 30.9.2024].

Tuomi, Jouni, Sarajärvi, Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2018.

Simic, Zora: *From Battered Wives to Domestic Violence: The Transnational Circulation of Chiswick Women’s Aid and Erin Pizzey’s Scream Quietly or the Neighbours Will Hear* (1974). *Australian historical studies* 4/2020, 107-126.

Svinhufvud, Anna: *Radikaalin sukupuolirooli-ideologian esiinmarssi. Yhdistys 9 sukupuolten välisen tasa-arvon edistäjänä 1966-1970*. Maisterintutkielma, Helsingin yliopisto, 2023.

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/aceefc7d-3f0b-4235-b7f1-63f4f75e2b22/content> [haettu 30.1.2025]

Vanhanen, Elise: Lähiluku muistelurajoitusten analyysimenetelmänä. *Elore* 22/2015, 1.

<https://journal.fi/elore/article/view/79237/40139> [haettu 17.6.2025]

Verkkolähteet:

Huutomerkki-sarja. Tiellä sananvapautteen, Kansalliskirjasto, galleriat. <https://sananvapautteen.fi/galleria/2567> [haettu 1.2.2025]

Lindeman, Ina: Työmme kohteet. Naisiin kohdistuva väkivalta. Amnesty international, infoteksti. <https://www.amnesty.fi/mita-amnesty-tekee/naisiin-kohdistuva-vakivalta/> [haettu 10.1.2025]

Lähisuhdeväkivalta. Terveystieteiden tutkimuskeskus, 9.10.2024. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta> [haettu 10.1.2025].

Unionin historia. Naisasialiitto Unioni. <https://naisunioni.fi/historia/> [haettu 11.12.2024].

Kirjallisuudentutkimus: lähiluku. Tieteen termipankki. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:lähiluku> [haettu 30.3.2025]